

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Факультет спеціальної освіти, психології і соціальної роботи
Кафедра логопедії та спеціальних методик

Кваліфікаційна робота
магістра

з теми: **«ФОРМУВАННЯ ВМІННЯ СКЛАДАТИ ОПИСОВІ РОЗПОВІДІ
УЧНЯМИ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ
З СИСТЕМНИМИ ПОРУШЕННЯМИ МОВЛЕННЯ»**

Виконала: студентка 2 курсу,
групи Sol1-M22z
спеціальності 016 Спеціальна освіта (Логопедія)
Катерина ВАЩАК

Керівник: кандидат педагогічних наук
Оксана ТКАЧ

Рецензент:
кандидат педагогічних наук, доцент
Олег ОПАЛЮК

Кам'янець-Подільський – 2023

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ЗВ'ЯЗНИХ ВИСЛОВЛЮВАНЬ У ДІТЕЙ З НОРМОТИПОВИМ РОЗВИТКОМ ТА СИСТЕМНИМИ ПОРУШЕННЯМИ МОВЛЕННЯ	6
1.1. Зв'язне мовлення як складова навчальної компетентності молодшого школяра.....	6
1.2. Характеристика мовлення учнів молодшого шкільного віку із ЗНМ II рівня.....	12
1.3. Особливості розвитку описових розповідей дітей молодшого шкільного віку із системними порушеннями мовлення.....	20
РОЗДІЛ 2. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ РОЗВИТКУ ОПИСОВИХ РОЗПОВІДЕЙ В УЧНІВ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ З СИСТЕМНИМИ ПОРУШЕННЯМИ МОВЛЕННЯ	31
2.1. Методика дослідження описових розповідей в учнів молодшого шкільного віку.....	31
2.2. Результати експериментального дослідження.....	40
2.3. Програма формування вміння складати описові розповіді учнями молодшого шкільного віку з системними порушеннями мовлення.....	52
2.4. Результати формувального експерименту.....	62
ВИСНОВКИ	69
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	73
ДОДАТКИ	81

ВСТУП

Актуальність дослідження. Стан розвитку мовлення відіграє надвагоме значення у формуванні психічної, навчальної діяльності дитини, її соціальної адаптації. Недостатнє засвоєння мовних засобів та мовленнєвих навичок суттєво знижують можливості самостійного розвитку мовленнєвої системи, адже зв'язне мовлення – це вища форма мовномисленнєвої діяльності, яка визначає рівень мовленнєвого та розумового розвитку дитини. Системне порушення мовлення (первинне) зумовлює труднощі розуміння усного та писемного мовлення та ускладнює процес навчання дитини у школі. Негативний вплив на оволодіння читанням і письмом у початкових класах може мати порушення процесу формулювання виразу, невиконання в повному обсязі мисленнєво-пізнавальної функції. Тому розвиток зв'язного мовлення дітей молодшого шкільного віку є одним із найважливіших завдань, що визначає їх подальшу навчальну успішність.

Впродовж багатьох років вивчалася, ґрунтовно розроблялася і висвітлювалася у медичній, педагогічній та психолінгвістичній літературі проблема загального недорозвинення мовлення. Аналіз літератури з даного питання показав, що проблема розвитку зв'язного мовлення у дітей з системними порушеннями мовлення є досить актуальною. Дане питання відображене у працях багатьох авторів, зокрема: Є.Соботович, О.Мілевської, Н.Пахомової, Л.Трофіменко, М.Шеремет та ін. Проблема зв'язного мовлення, механізми його формування та діагностики розглядається в логопедичних дослідженнях таких авторів як С.Валявко, Л.Ковригіної, Н.Жукової, В.Гончарової, Ю.Рібцун, О.Ткач, Т.Ушакової та ін. Не зважаючи на широкий науковий інтерес до проблеми розвитку зв'язного мовлення у дітей молодшого шкільного віку вона залишається актуальною та потребує пошуку нових та удосконалення існуючих методів та засобів корекційно-розвиткового впливу. Тому темою нашого дослідження є «Формування вміння складати описові розповіді учнями молодшого шкільного віку з

системними порушеннями мовлення».

Мета дослідження – розкрити особливості формування вміння складати описові розповіді учнями молодшого шкільного віку з системними порушеннями мовлення.

Завдання дослідження:

1. Здійснити теоретичний аналіз проблеми формування вміння складати описові розповіді учнями молодшого шкільного віку з системними порушеннями мовлення.

2. Розробити методику дослідження вміння складати описові розповіді учнями молодшого шкільного віку.

3. Розробити програму формування навички складати описові розповіді учнями молодшого шкільного віку з системними порушеннями мовлення.

Об'єкт дослідження – описові розповіді учнів молодшого шкільного віку з системними порушеннями мовлення.

Предметом дослідження особливості складання описових розповідей учнями молодшого шкільного віку з системними порушеннями мовлення.

Методи дослідження:

теоретичні: вивчення, аналіз та узагальнення науково-методичних літературних джерел у загальній та спеціальній педагогіці та логопедії;

емпіричні: констатувальний експеримент, що містить різні методики для оцінки стану розвитку зв'язного мовлення у дітей молодшого шкільного віку із з системними порушеннями мовлення, аналіз та узагальнення даних з метою визначення особливостей розвитку зв'язного мовлення цієї категорії дітей.

статистичні: кількісний і якісний аналіз даних констатувального експерименту.

Наукова новизна результатів дослідження полягає у тому, що:

узагальнено результати досліджень вчених з проблеми розвитку зв'язного мовлення у дітей.

розроблено систему розподілу обов'язків фахівців у корекційній роботі з формування вміння складати описові розповіді учнями молодшого шкільного віку з системними порушеннями мовлення.

Практичне значення роботи. Було досліджено дітей з нормотиповим розвитком та ЗНМ і особливості їх опанування описовими розповідями. Було підібрано дидактичний матеріал до методик та запропоновані підходи до розподілу обов'язків фахівців у корекційній роботі.

Апробація результатів дослідження здійснювались на звітній науковій конференції викладачів, докторантів, аспірантів і здобувачів Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка; опубліковано статтю у Збірнику наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка на тему «Особливості формування дієслівної лексики у дошкільників із загальним недорозвитком мовлення».

Дипломна робота магістра складається із вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел (75 найменувань), додатків. Загальний обсяг дипломної роботи магістра 84 сторінки, з них – 70 сторінок основного тексту.

ВИСНОВКИ

Дослідження формування вміння складати описові розповіді в учнів молодшого шкільного віку із системними порушеннями мовлення дозволяє зробити такі висновки:

1. Вагомим чинником, що визначає всебічний розвиток дітей; закріплення знань дітей про навколишній світ, життя та побут людей тощо; розвиток мовлення дітей (збагачення та активізація словника, удосконалення граматичної сторони мовлення, розвиток зв'язного мовлення); формування інтересу до літератури є формування вміння складати описові розповіді у молодшому шкільному віці. Аналіз літератури свідчить про те, що володіння зв'язним мовленням є одним із критеріїв сформованості навчальної компетентності учнів молодшого шкільного віку. Під час зв'язного мовлення активується здатність дитини до комплексного застосування мовних і немовних засобів, послідовно та логічно висловлювати свої думки, використовуючи різноманіття рідної мови, інтерпретувати невербальні прояви інших людей. Зв'язне мовлення є найскладнішим видом мовленнєвої діяльності, яке досить часто має особливості розвитку у дітей із різними формами дизонтогенезу, зокрема з системними порушеннями мовлення. Особливості мовленнєвого розвитку дітей із загальним недорозвиненням мовлення другого рівня характеризується тим, що окрім жестів та белькотіння з'являються хоч і перекручені, але постійні загальноновживані слова. На другому рівні загального недорозвинення мовлення словниковий запас значною мірою відстає від нормотипових вікових показників. У словнику дітей переважають іменники, пізніше з'являються дієслова. На цьому рівні з'являється розрізнення деяких граматичних форм, але це стосується лише слів з наголошеними закінченнями та ін. Наявні порушення мовлення проявляються у труднощах комунікації та формування вміння складати описові розповіді в учнів молодшого шкільного віку із системними порушеннями мовлення. Вище описанні особливості розвитку дітей з

системними порушеннями мовлення значно ускладнюють процес навчання у школі та обумовлюють необхідність реалізації спеціальної роботи у цьому напрямі.

2. Метою нашого констатувального дослідження було вивчення особливостей складання описових розповідей дітьми молодшого шкільного віку з системними порушеннями мовлення. Для дослідження була розроблена комплексна методика, що передбачала вивчення здатності правильно відтворювати речення; переказувати описову розповідь з опорою на малюнки; складати описові розповіді з опорою на малюнки; самостійно продовжувати описову розповідь з опорою на малюнок; самостійно складати описову розповідь.

3. Результати дослідження за розробленою комплексною методикою оцінки вміння складати описові розповіді в учнів молодшого шкільного віку із системними порушеннями мовлення засвідчили недостатній рівень її сформованості. Високого рівня за результатами дослідження у дітей виявлено не було. Середній рівень зафіксовано у 30% учнів. Діти молодшого шкільного віку із середнім рівнем здатності складати описових розповідей зуміли виконати завдання методики частково, потребували допомоги; довго думали над відповіддю; речення складали за допомогою навідних запитань; зміст тексту переказували лише за допомогою навідних запитань; спотворювали окремі змістові елементи через асоціативні чи особистісні привнесення; намагались відтворити основне у змісті за наявності кількох фактичних помилок у відтворенні змісту тексту; встановлювали зв'язки лише між окремими частинами; спрощували та (або) привносили додатковий зміст, не завжди виокремлювали деталі; описували лише основні елементи зображеного на малюнку, не деталізовано. Низький рівень виявлено у 70% дітей. Діти з низьким рівнем здатності складати описових розповідей не зуміли виконати завдання самостійно, або не виконали зовсім; переказували зміст розповіді із значними неточностями, героїв на малюнку показували;

допускали суттєві порушення у відтворенні засобів вираження змісту тексту; використовували значне спрощення та спотворення змісту тексту; давали неправильні (неточні) відповіді на більшість змістових запитань; використовували значну кількість привнесень; не вміли встановити смислові зв'язки між частинами тексту; опис діти здійснювали зовсім недеталізовано, з значними труднощами та лише з опорою на малюнки; відсутня увага до деталей та порушена послідовність викладу.

В цілому відзначається не достатній рівень сформованості різних показників сформованості описових розповідей в учнів молодшого шкільного віку з системними порушеннями мовлення. Такі особливості розвитку є негативною основою для подальшого навчання та розвитку, зокрема опанування навичками комунікації і читання. Це обумовило пошук ефективних методів логопедичного впливу з метою удосконалення здатності складати описові розповіді учнями молодшого шкільного віку з системними порушеннями мовлення.

4. На етапі формувального експерименту було розроблено програму «Формування вміння складати описові розповіді» учнів молодшого шкільного віку із системними порушеннями мовлення. Програма розроблена з урахуванням індивідуальних особливостей кожного учня та передбачає можливість коригування завдань та темпу роботи в залежності від рівня успішності та потреб кожного учасника з системними порушеннями мовлення. Основними напрямками реалізації програми було: корекція фонетико-фонематичної сторони мовлення; корекція лексичної сторони мовлення; корекція граматичної сторони мовлення; корекція зв'язного мовлення; формування вміння складати описові розповіді. В межах реалізації програми передбачено систему розподілу обов'язків фахівців у корекційній роботі з формування вміння складати описові розповіді учнями молодшого шкільного віку з системними порушеннями мовлення.

З метою визначення ефективності розробленої програми «Формування

вміння складати описові розповіді» учнями молодшого шкільного віку з системними порушеннями мовлення було проведено повторну діагностику. Кількісні результати вказують на те, що у більшості молодших школярів з системними порушеннями мовлення, які увійшли до контрольної групи здатність складати описові розповіді залишилась на низькому рівні розвитку (72%), тоді як в учнів, які увійшли до експериментальної групи у більшості ця здатність сформована на середньому рівні (64%). У 16% дітей системними порушеннями мовлення, які увійшли до експериментальної групи зафіксовано високий рівень розвитку мислення, тоді як у школярів, увійшли до контрольної групи цей рівень відсутній. Мислення 20% учнів з системними порушеннями мовлення, які увійшли до експериментальної групи залишилось на низькому рівні, що свідчить про необхідність продовження інтенсивного корекційно-розвиткового впливу.

Результати проведеного дослідження з метою підтвердження ефективності застосування розробленої програми «Формування вміння складати описові розповіді» дозволяють стверджувати про доцільність та результативність її використання

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Акименко Ю., Жорняк А. (2018) Особливості формування зв'язного мовлення у старших дошкільників та молодших школярів. Київ: Вища школа. 534 с. <https://sno.udpu.edu.ua/index.php/naukovo-metodychna-robota/85-neperervna-pedahohichna-osvita-v-ukrayini-stan-problemy-perspektyvy-2018-r/81-osoblivosti-formuvannya-zv-yaznogo-movlennya-u-starshikh-doshkilnikiv-ta-molodshikh-shkolyariv>
2. Аніщук А.М. (2008) Оптимізація мовленнєвого самовираження старших дошкільників. Розвиток мовлення. Дошкільне виховання. №10(807). Київ: С.8-12.
3. Белова О.Б (2021) Теоретично-порівняльний аналіз мовленнєвої готовності до школи дітей з типовим психофізичним розвитком та з затримкою психічного розвитку: монографія. Словянськ: 267с.
4. Белова О.Б. (2021) Парадигма онтогенезу мовлення як методологічна основа мовленнєвого розвитку. Вісник: зб. наук. Луганського національного національного університету імені Тараса Шевченка. № 6 (344), Ч. I., С. 207–224.
4. Бобинець М.М. (2016) Виховання правильної звуковимови дітей засобами художнього слова. Логопед. № 12. Київ. С.2-7.
6. Богуш А.М. (2004) Мовленнєвий розвиток дітей від народження до 7 років : монографія. Київ: «Слово». 374 с.
5. Богуш А.М. (1999) Витоки мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку. Одеса: Маяк. 88 с.
6. Боклащук Н.Д. (2014) Технології мовленнєвого розвитку. Різновікові групи. Логопед. № 6. Київ: С. 32-36.
7. Боряк О.В. (2018) Діагностика, формування й корекція мовленнєвої діяльності дітей із порушеннями інтелектуального розвитку молодшого шкільного віку теорія і практика: монографія. Суми : Вид-во СумДПУ імені А.С.Макаренка. 458 с.

8. Брушневська І. (2019) Дослідження сформованості пізнавальних процесів у дітей п'ятого року життя із ЗНМ. Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Луцьк: С.110-116. https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123%D1%8C%BA%D0%B0_110-116.pdf
9. Буднік Т.І. (2015) Подолання труднощів під час засвоєння загальноосвітніх програм учнями з порушеннями мовлення. Логопед. № 3. Київ: С. 11-16.
10. Вавіна Л.С. Висоцька А.М., Жук В.В. та ін. (2006) Діти з особливими потребами у початковій школі: поради батькам. Книга 3 Київ: Науковий світ. 212 с.
11. Василець С.В. (2015) Особливості виховання дитини з порушенням мовленнєвого розвитку в сім'ї. Логопед. Київ: № 4. С.38-41.
12. Василенко Л.П., Савчин М.В. (2005) Вікова психологія. «Академвидав». 202 с.
13. Вишнівенко Н.В. (2015) На гостини до бабусі. Урок логоритміки в 1 класі для дітей з важкими порушеннями мовлення. Логопед. №.6. Київ: С.16-19.
14. Генсецька Г.І. (2018) Розвиток зв'язного мовлення у дітей молодшого шкільного віку. Логопедична веселка <https://storinka-logopeda.webnode.com.ua/news/rozvitok-zv'yaznogo-movlennya-u-d%D1%96tej-molodshogo-shk%D1%96lnogo-v%D1%96ku-/>
15. Гуцу О.В. (2017) Програма з розвитку зв'язного мовлення для дітей із ЗНМ (6-8 років) Логопед. № 6. Київ: С.21-29.
16. Долинська Л.В., Скрипченко О.В., Огороднійчук З.В. (2001) Вікова та педагогічна психологія: навч. посіб. Київ: Просвіта, 416 с.
17. Заброцький М.М. (2005) Основи вікової психології: Навчальний посібник. Тернопіль: Навчальна книга. 112 с.
18. Івахненко В.М. (2012) Корекція вад мовлення засобами театральної

педагогіки. Логопед. № 7. Київ: С. 2-5.

19. Ілляшенко Т.Д. (2003) Чому їм важко вчитися: діагностика і корекція труднощів у навчанні молодших школярів. Київ: Початкова школа. 128 с.

22. Калмикова Л.О. (2003) Формування мовленнєвих умінь і навичок у дітей: психолінгвістичний та лінгвометодичний аспекти: навч. пос. для студ. вищ. навч. закл. Київ: НМЦВО. 229 с.

23. Кондратюк О., Бишова Т. (2006) Подолання логопедичних проблем молодших школярів. Київ : Шк. світ. 125 с.

24. Кобилінська В.Ф. (2016) Дидактичні ігри для дітей з вадами мовлення. Логопед. № 12. Київ. С. 17-20.

25. Комановський І.В. (1969) Педагогічний всеобуч батьків першокласників: навч. посібн. Київ: Початкова освіта. 202 с.

26. Кудряченко О.С. (2017) Логопедичні картки як засіб корекції порушень структури мовлення. Логопед. № 5. Київ: С. 7-11.

27. Кудрова Т.І. (2007) Моделювання в навчанні грамоті дошкільнят з недорозвиненням мови. Логопед в дитячому садку. № 4. Київ. С. 51-54.

28. Кудярска Т.Б. (2011) Виховання та навчання дітей з мовними порушеннями в умовах модернізації освіти. Логопед. № 8. Київ: С. 17-18.

29. Левицький В.Е. (2018) Збагачення лексичного запасу учнів молодших класів з порушеннями розумового розвитку зображувальними засобами на уроках мови і читання. Актуальні питання корекційної освіти (педагогічні науки): збірник наукових праць: вип. 12. Кам'янець-Подільський: ПП Медобори-2006. С.178-188.

30. Левицький В.Е. (2017) До питання про методика роботи з творами різних жанрів учнів молодших класів з порушеннями розумового розвитку Актуальні питання корекційної освіти (педагогічні науки): збірник наукових праць: вип.9, у 2 т. Кам'янець-Подільський: ПП Медобори-2006. Т.2. С.95-105.

31. Лісова Л.І., Опалюк О.М., Глоба О.П. (2021) До питання про роботу логопеда в умовах інклюзивного навчального простору. Актуальні питання

корекційної освіти (педагогічні науки): збірник наукових праць: вип. 18 за ред. М.К. Шеремет Кам'янець-Подільський: Видавець Ковальчук О.В. С. 97-111.

32. Лісова Л.І. (2018) Особливості труднощів переказу тексту арифметичної задачі молодшими школярами з ТПМ. Актуальні питання корекційної освіти (педагогічні науки): збірник наукових праць. Кам'янець-Подільський: ПП «Медобори-2006», Вип. 11. С. 178-186.

33. Липа В.В. (2000) Психологічні основи педагогічної корекції. навч. посібник. Донецьк: Лебідь. 319 с.

34. Максименко С.Д., Соловієнко В.О. (2000) Загальна психологія: Навчальний посібник. Київ: МАУП. 256 с.

35. Мальцева Ю.О., Зелінська-Любченко К.О. (2017) Методика дослідження зв'язного мовлення дітей із ЗНМ. Сучасні проблеми логопедії та реабілітації. Суми: С. 89-92. <https://repository.sspu.edu.ua/bits/1231/Maltseva.pdf>

36. Манойленко І.В. (2019) Формування лексико-граматичної сторони мовлення у дітей молодшого шкільного віку із ЗНМ <http://lib.ndu.edu.ua/dspace/bitstream/123456789/1478/1/%D0%9C%D0%B0%D0%BD%D0%BE%D0%B9%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE%20%D0%86.%20%D0%BC%D0%B0%D0%B3%D1%96%D1%81%D1%82%D0%B5%D1%80%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0.pdf>

37. Малярчук А.Я. (2003) Обстеження мовлення дітей. Дидактичний матеріал. Київ: Літера ЛТД. 104 с.

38. Мережко, Л.В. (2013) Організація режиму обмеження мовлення в логопедичній групі для дітей із заїканням. Логопед. № 10. С. 21-25.

39. Мілевська О.П., Прокопівнюк М.А. (2021) До питання дидактичних умов формування дієслівної лексики у дошкільників із загальним недорозвиненням мовлення. Психологія та педагогіка у системі сучасного гуманітарного знання XXI століття: зб. тез наукових робіт учасників міжнародної науково-практичної конференції. Харків: ГО «Східноукраїнська

організація «Центр педагогічних технологій». С. 25-28.

40. Миронова С.П. (2014) Методика корекційної роботи при порушеннях пізнавальної діяльності: підручник. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка. 260 с.

41. Миронова С.П., Гаврилов О.В., Матвєєва М.П. (2010) Основи корекційної педагогіки: навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка. 264 с.

42. Нагорна О.Б. (2016) Особливості корекційно-виховної роботи з дітьми з особливими освітніми потребами: навчально-методичний посібник. Рівне. 141 с.

43. Наконечна А. Зв'язне мовлення як поняття і ресурс суб'єкт-суб'єктної взаємодії в освітньому середовищі початкової школи https://lib.iitta.gov.ua/715670/1/Nakonechna_19_DTIP_Konf.pdf

44. Обухівська А.Г. (2012) Психологу про дітей з особливими потребами у загальноосвітній школі: підручник. Київ: Редакції загальнопед. газет. 228 с.

45. Омельченко Л.В. (2008) Використання прийомів мнемотехніки у розвитку зв'язного мовлення. Київ: Логопед. 115 с.

46. Павелків Р.В. (2011) Вікова психологія: підручник. Київ : Кондор. 469 с.

47. Пристосування шкільних приміщень до потреб дітей з особливостями психофізичного розвитку: навчально-методичний посібник. Київ: 2007. 128с.

48. Ревуцька О., Пархоменко М. (2023) Формування у дітей дошкільного віку з недорозвиненням мовлення смислової організації зв'язного мовленнєвого висловлювання. Освіта. Інноватика. Практика. Том 11, С. 40-48.

49. Рибалко І.О. (2018) Закріплюємо вдома мовленнєвий матеріал. Логопед. № 2. С. 42-46.

50. Рібцун Ю.В. (2007) Обстеження лексичної сторони імпресивного мовлення дошкільників із ЗНМ. Теорія і практика сучасної логопедії : зб. наук. пр. Київ, Вип. 4. С. 95-103.

51. Рібцун Ю.В. (2011) Мовленнєві порушення. Легше попередити, аніж подолати : до батьк. Записника. Логопед. № 5. Київ: С. 40-46.

53. Рібцун Ю.В. (2016) Програма з конструювання для роботи з дітьми з вадами мовленнєвого розвитку : на допомогу вихователеві. Логопед. № 8. Київ: С. 4-13.

54. Рібцун Ю.В. (2015) Шляхи формування сенсорно-перцептивної сфери у дітей із вадами мовленнєвого розвитку. Логопед. № 11. Київ: С. 4-10.

55. Рібцун Ю.В. (2012) Граємо – мову вивчаємо : робоч. зошит для дітей 4-6 р. М-во освіти і науки, молоді та спорту України. Київ : Слово. 63 с.

56. Рібцун Ю.В. (2011) Первинний збір інформації в дослідженні стану сформованості мовленнєвої діяльності молодших дошкільників із ЗНМ. Логопед. № 2. Київ: С. 9-14.

57. Савчин М.В., (2006) Василенко Л.П. Вікова психологія: навч. посіб. Київ: Академвидав. 360с.

58. Савченко О.Я. (2007) Новий етап розвитку початкової школи: навч. посіб. Київ: Дошкільне виховання. 314 с.

59. Самійлик С.Л. (2014) Розвиток дрібної моторики в дітей із мовленнєвими порушеннями за допомогою природного матеріалу. Логопед. №3. Київ: С. 40-41.

60. Семенюк Р. (2009) Мовленнєвий розвиток дитини раннього віку. Палітра педагога. №5(55). С.11-15.

61. Синьов В.М. (2004) Нова стратегія розвитку корекційної педагогіки в Україні. Дефектологія. Київ: 278 с.

62. Скорич Л.П. (2009) Психологічні умови готовності дитини до шкільного навчання. Проблеми сучасної психології: збірник наукових праць К-ПНУ імені Івана Огієнка, Інституту психології ім. Г.С.Костюка АПН

України. Вип. 4. С. 389-399.

63. Скуренко С.Л. (2017) Психологічна готовність дітей дошкільного віку до шкільного навчання. Підготовка дітей до школи як педагогічна проблема: матеріали обласної онлайн-конференції. Кропивницький: КЗ «КОШПО імені Василя Сухомлинського». С. 21-25.

64. Соботович Є.Ф. (2005) Формування семантичної структури слова у дітей з вадами мовленнєвого розвитку. Теорія і практика сучасної логопедії: збірник наукових праць: Вип. 2. Київ: Актуальна освіта. С. 3-17.

65. Стадненко Н.М., Ілляшенко Т.Д., Борщевська Л.В., Обухівська А.Г. (1998) Методика діагностики відхилень у розумовому розвитку молодших школярів та старших дошкільників. Кам'янець-Подільський: Абетка. 144 с.

66. Тарасун В.В. (2008) Морфофункціональна готовність до шкільного навчання дітей з особливостями в розвитку: діагностика і формування. Монографія. Київ: НПУ ім. М.П.Драгоманова. 294 с.

67. Ткач О.М. (2019) Основні аспекти корекції системних порушень мовлення у дітей молодшого шкільного віку. Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського. Педагогічні науки: збірник наукових праць. Миколаїв: МНУ ім. В.О. Сухомлинського. С. 154-162.

68. Ткач О.М. (2019) Логопедія: формування семантичних полів слів у дітей з системними порушеннями мовлення. Монографія. Кам'янець-Подільський: ПП «Аксіома». 356 с.

67. Ткач О.М. (2019) Основні аспекти корекції системних порушень мовлення у дітей молодшого шкільного віку. Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського. Педагогічні науки: збірник наукових праць. Миколаїв: МНУ ім. В.О. Сухомлинського. С. 154-162.

68. Трофименко Л.І. (2000) Дослідження узагальнюючої функції мовлення у дітей старшого дошкільного віку з загальним недорозвитком мовлення. дидактичні та соціально-психологічні аспекти корекційної роботи у спеціальній школі: наук.-метод. зб. Київ: Інститут дефектології АПН України.

Вип. 1. С. 168-172.

69. Ушакова І.М. (2016) Вікова психологія: курс лекцій. Харків: НУЦЗУ. 123 с.

70. Чумак В.В. (2015) Вікова психологія : навчальний посібник. Бердянськ: Видавець Ткачук О.В.192 с.

71. Чупріна О.В. (2018) Методи розвитку зв'язного мовлення на уроках української мови в початковій школі. Науковий вісник Мукачівського державного університету: серія «Педагогіка та психологія» Випуск 2 (8). с. 170-173.

<http://eprints.zu.edu.ua/29821/1/18%D0%9C%D1%83%D0%BA%D0%B0%D1%87..pdf>

72. Фіцула М.М. (2006) Педагогіка: навч. посібник. Вид. 2-ге, доп. Київ: Академвидав. 560 с.

73. Шеремет М.К., Мартиненко І.В. (2008) Хрестоматія з логопедії : навч. посіб. 2-е вид., змін. і допов. Київ : КНТ. 379 с.

74. Шеремет М.К. (2011) Основні тенденції модернізації підготовки корекційних педагогів в умовах реформування освітньої галузі: зб. наук. пр. Київ: 214 с.

75. Шукшина Л.М. (2015) Художня література – важливий засіб розвитку та корекції мовлення. Логопед. № 8. С. 24-30.